

Ptice Sirije - nemirne dežele prijaznih ljudi

// Slavko Polak

Površina: 185.180 km²

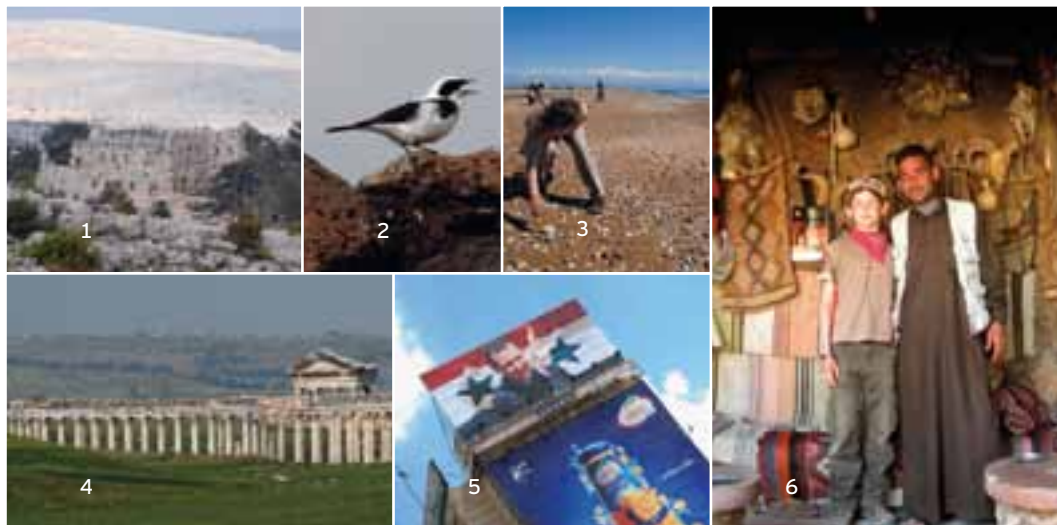
Število prebivalcev: 18.866.000 (2002); večina prebivalstva (74 %) so sunitski muslimani, 16 % je pripadnikov šiitskih družov, alavitov in shirov. Kristjanov je okrog 10 %.

Državna ureditev: Formalno je Sirija republika s parlamentarnim sistemom in voljenim predsednikom. Trenutni predsednik Bashar al-Asad je leta 2000 nasledil svojega očeta Hafeza al-Asada, ki je v Siriji vladal z diktaturo.

Ptice: Zabeleženih je 391 vrst ptic. Noj (*Struthio camelus*) je bil v preteklosti iztrebljen. V globalnem smislu sta kritično ogroženi vrsti, ki živita tudi v Siriji - stepska priba (*Vanellus gregarius*) in klavžar (*Geronticus eremita*). Sokol plenic (*Falco cherrug*) je uvrščen med globalno ogrožene vrste, med ranljive vrste pa so uvrščeni kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*), marmorna rasa (*Marmaronetta angustirostris*), veliki klinčak (*Aquila clanga*), kraljevi orel (*Aquila heliaca*), južna postovka (*Falco naumanni*), ovratničarska droplja (*Chlamydotis undulata*) in endemični sirski grilček (*Serinus syriacus*).

Sesalci: Zaradi nekontroliranega lova so prostoživeči veliki sesalci zelo redki. Gorska (*Gazella gazella*) in golšasta gazela (*G. subgutturosa*) sta potisnjeni v puščave in na meji preživetja. Od večjih zveri živijo v Siriji progasta hijena (*Hyaena hyaena*), puščavski ris (*Caracal caracal*), volk (*Canis lupus*), navadni šakal (*Canis aureus*), rüppellova lisica (*Vulpes ruppelli*) in pegasti dihur (*Vormela peregusna*). Iz Sirije je doma zlati navadni hrček (*Mesocricetus auratus*), ki pa je danes v naravi skrajno redek.

Zavarovana območja: Dežela ima 24 zavarovanih območij in 22 IBA-jev. Status zavarovanih območij in naravovarstveno stanje sta zaradi državljanske vojne negotova.

Skoraj ne mine dan, da ne bi v medijih zasledili kakšnega poročanja o žrtvah državljanske vojne, ki se je po vzoru drugih dežel arabske pomladi sredi leta 2011 razplamtela tudi v Siriji. Sirija ima bogato biblično zgodovino, saj njen severozahodni del sodi v tako imenovani rodovitni polmesec, ki velja za zibelko poljedelstva zahodne kulture. Umeščenost Sirije ob Sredozemskem morju med Evropo, Azijo, Arabski polotok in Afriko pa je botrovala njeni neprekinjeni burni in pogosto krvavi zgodovini vse do današnjih dni. Antična mesta in trdnjave križarskih osvajanj svete dežele je Sirija do izbruha državljanske vojne ponosno razkazovala obiskovalcem in turizem je bil doslej v deželi pomembna gospodarska panoga.

Zemljevid: Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1: Sredozemska pokrajina na turško-sirijski meji

2: Sredozemski kupčar (*Oenanthë hispanica*) je med več vrstami kupčarjev v Siriji najpogostejši.

3: Obala sredozemskega morja pri mestu Tarus

4: Razvaline rimskega mesta Apamena

5: Slike in ikone predsednika Basharja al-Asada ali njegovega očeta pozdravljajo na vsakem koraku. Le do kdaj še?

6: Doma v šotoru pri Beduinih

7: Sredi Sirijske puščave tisočletjem kljubujejo starodavne antične obmejne utrdbe.

foto: Lara Jogan Polak (6), Slavko Polak (ostalo)

8

9

10

8: Balkanski strnad (*Emberiza caesia*) je značilen endemit vzhodnega Sredozemlja.

9: Belogrlež (*Irania gutturalis*) dosega v Siriji svojo južno mejo razširjenosti.

10: Gozd alepskega bora (*Pinus halepensis*) pri mestu Alep

Politični nemiri v Egiptu so botrovali naši odločitvi za obisk Sirije, ki je bila, vsaj navidezno, v začetku leta 2011 še ena redkih mirnih arabskih dežel. Dve družini z otroki smo si aprila leta 2011 podrobno ogledali kulturno-zgodovinske in naravne lepote Sirije.

Prvi dan na lovu za »liferjki«

Ponoči smo prestopili turško-sirsko mejo in med dolgotrajnim preverjanjem dokumentov na mejni postaji poslušali neutrudno petje čuka (*Athene noctua*). Utaborili smo se blizu razvalin zgodnjekršćanske bazilike Svetega Simeona (Qalaat Semaan), ki smo si jih naslednjega dne tudi ogledali. Ponoči sem v gostem borovem gozdičku prepoznal cvileče pivkanje mladičev male uharice (*Asio otus*). V priročniku o pticah Bližnjega vzhoda mala uharica v Siriji naj ne bi gnezdila. Dober začetek za ornitologa! Kasneje sem po različnih internetnih forumih ugotovil, da so ornitologi z zahoda že objavili verjetnost njenega gnezdenja v Siriji.

Prvo jutro je bilo nepozabno. Prebudil sem se v prvobitnem mediteranskem okolju, med starodavnimi oljčnimi gaji in pisano preprogo sredozemskega cvetja v polnem razmahu. Povsod so bile orhideje, perunike ... Priletel je detel. Sirijski detel (*Dendrocopos syriacus*), logično. Sicer sem ga že videl v Sloveniji. Priletele so še druge vrste ptic; rjasta kanja (*Buteo rufinus*), čopasti škrjanec (*Galerida cristata*), sredozemski kupčar (*Oenanthe hispanica*), rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*) ipd., a vse že videno in domače. Povsem nepričakovano se je pred mano pojavil belogrlež (*Irania gutturalis*) ter prav svatovsko razkazoval belino repnih peres in grla na rdečih prsih. Belogrlež, sorodnik slavcev oziroma pogorelčkov, je bil moj prvi »lifer« - nova vrsta na moji listi doslej opazovanih ptic. Peti je začel tudi grilček! Sirijski grilček? Napenjal sem oči in daljnogled. Vendar ne! Bil je navaden, »naš« grilček (*Serinus serinus*). Za opazovanje endemičnega sirijskega grilčka (*S. syriacus*) bo treba južneje, kot sem razbral iz priročnika. Sirijskega grilčka bi prav rad uvrstil na svoj seznam, zlasti po svojem odkritju endemičnega je-

menskega grilčka (*Serinus menachensis*) v Omanu leta 2000. Prav tako ni bilo na spregled zelo zaželenega zakrinkanega srakoperja (*Lanius nubicus*), ki živi v sredozemskem delu Sirije. Zato pa mi je jutro polepšal balkanski strnad (*Emberiza caesia*), ki je po fotografiranju še vedno mirno pel, medtem ko smo mi zajtrkovali. Drugi »lifer« v enem dnevu.

Razvaline bazilike so postregle s celo paletto meni sicer že poznanih evropskih in sredozemskih ptic. Iz antičnih kaptolov smo se gledali s puščavci (*Monticola solitarius*), sredozemskimi kupčarji, domačimi (*Passer domesticus*) in skalnimi vrabci (*Petronia petronia*). Slednje sem sicer bežno videl že v Španiji, tokrat pa sem si jih lahko natančno ogledal in jih fotografiral.

Premaknili smo se južneje in se utaborili v obsežnem gozdu alepskega bora (*Pinus halepensis*) blizu drugega največjega sirskega mesta Alepo. Alepske bore imamo v nasadih tudi na naši slovenski obali in po celi Dalmaciji. A tokrat sem doživel tisti pravi strnjeni naravni avtohtoni gozd.

Drugi dan - beloperuti trobentar in gostoljubje domačinov

Vstal sem v mraku in se odpravil opazovat ptice. Videl sem pojoče smrdokavre (*Upupa epops*), turške (*Streptopelia decacto*) in oazne grlice (*Streptopelia senegalensis*) ter nam običajne vrste pevk, med njimi spet grilčke. Na moje razočaranje še vedno poznane vrste. V cipresi na robu gozda sem našel kolonijo gnezd travniških vrabcev (*Passer hispaniolensis*). Poslušal sem neznano in glasno petje enega izmed večjih sivo obarvanih vrtnikov. Zame je bila to gotovo nova vrsta, a nisem mogel ugotoviti, za katero od treh podobnih vrst gre, saj so si vrtniki na videz sila podobni in za natančno določitev bi moral poslušati posnetke oglašanj. Gotovo pa je bila zame nova puščavska vrsta ščinkavca - beloperuti trobentar (*Rhodopechys obsoleta*). Jata se mi je nastavila v jutranjem soncu. V naravi so ptice sicer videti bolj blede, kot so narisane v slikovnem priročniku. Samčki imajo črn kljun in masko.

11

12

Sledil je ogled mesta Alepo z znamenito tržnico, potem pa nadaljevanje poti proti jugu. Pokrajina se je iz ure v uro spreminjala. Ožgana sredozemska bela krajina se je zamenjala z lunarno temnorjavo vulkansko, pokrito z nešteti vulkanskimi balvani. Pašništvo je tu edina možna kmetijska raba. Kjerkoli smo se ustavili, povsod smo srečali prijazne ljudi. Čeprav nismo hoteli nikogar motiti, so nam sami prišli nasproti in spraševali: »Problem?«, a ker ga ni bilo, je sledilo gostoljubno povabilo: »Kahwa, čaj?« Ljudje večinoma živijo zelo revno, a popotniku ponudijo vse, kar imajo.

Tretji dan - prijateljstvo z domačini, »navadne« ptice in ogledi znamenitosti

Zjutraj smo se z domačini pomerili v spretnosti striženja ovac. Pomagali so tudi mladi fantje v vojaških uniformah, verjetno domači fantje na dopustu. Spet smo bili deležni kave, čaja in preprostega zajtrka. Domačini so nam ponudili tudi njihov nekvašeni kruh.

Favna ptic je bila še vedno sredozemska. Kar malo nejevoljno sem v tako eksotični vulkanski pokrajini opazoval same znane vrste ptic. Navsezadnje je bil že skoraj maj in številnim našim pticam se je mudilo domov iz Afrike. Staknil sem tudi gnezdo sredozemskega kupčarja. Pot smo nadaljevali proti Sredozemskemu morju. Tu je spomladansko deževje deželo spremenilo v rodovitno zeleno žitnico. Ogleдали smo si dih jemajoče razvaline rimskega mesta Apame na sredi nepregledne zelene ravnice. Na njih so gnezdili postovke (*Falco tinnunculus*) in čuki, ki so kar pred nami lovili povsod številne kuščarice.

Pot nas je vodila prek križarskih trdnjav Svete dežele do sredozemskega mesta Tartus. Na peščeni obali se nismo mogli načuditi meter širokemu pasu sredozemskih školjk in polžev, ki mu v dolžino ni bilo videti konca. Nabrali smo si jih za spomin. Ptice so bile tu pač sredozemske, nič takega. Nad sosednjim Libanonom so se dvigale visoke gore Jabal Laban, kjer bi moral iskati sirijskega grilčka. Pa kdaj drugič!

Glavnemu mestu Damask smo se izognili. V deželi je vrelo, še zlati ponoči - pokalo je ... Po neprespani noči smo se utaborili daleč od civilizacije, sredi Sirske puščave.

Četrti dan - nočno raziskovanje sirijskih živali v mestu bibličnih treh kraljev

Po poldnevni vožnji smo se pripeljali v eno glavnih turističnih destinacij Sirije – v Palmiro, kot so jo imenovali v antiki, oziroma v Tadmur, kot oazi pravijo danes. To so razvaline fantastičnega rimskega mesta le kakih 150 kilometrov od iraške meje. Prav v Palmiri so po bibličnih pripovedih prespali trije kralji, modreci z vzhoda, ki so iskali otroka kralja Odrešenika. V simpatičnem kampu med palmami v Palmiri smo prenočili. Z obzidij so nas gledali skalni golobi (*Columba livia*), oazne grlice in seveda domači vrabci. Med večerjo nas je obiskal prednjeazijski veleuhi jež (*Hemiechinus auritus*) – prikupna, zaradi velikih uhljev malo smešna živalca. Ponoči smo skupaj z otroki s svetilkami iskali puščavske škorpionje. Bilo jih je le za vzorec, našli pa smo obilo zanimivih hroščev zlasti iz družine črnivcev (*Tenebrionidae*) in drugih nevretenčarjev ter črno vdovo (*Latrodectus mactans*).

Peti dan - srečanje s selivkami, novimi vrstami in prestop sirijsko-turške meje

Po ornitološko sem vstal zgodaj in se spet odpravil opazovat ptice. Tako daleč od doma sem opazoval naše domače ptice, ki se vračajo domov – številne kmečke lastovke (*Hirundo rustica*), čebelarje (*Merops apiaster*), rjavoglave srakoperje, različne penice in vrtnike. S sončnim vzhodom so se dvignili škrjančarji (*Falco subbuteo*), sršenarji (*Pernis ptilorhynchus*) in črni škarniki (*Milvus migrans*). Edini pravi puščavski prebivalci so bili beloperuti trobentarji. Kot se spodobi, se mi je vsaj enkrat dnevno prikazala kaka nova vrsta. Tokrat sem sledil neznanemu oglašanju in na datljevih palmah našel pojočega samca beloličnega bulbula (*Pycnonotus leucogenys*). Po podatkih iz priročnika naj bi vrsta segala le do Mezopotamije – Iraka. Med brskanjem po forumih doma

11: V sirijskih mestih in oazah so pogoste oazne grlice (*Streptopelia senegalensis*).

12: Prednjeazijski veleuhi jež (*Hemiechinus auritus*), prikupna in zaradi velikih uhljev smešna živalca, nas je obiskal ponoči med kampiranjem v oazi Palmira.

foto: vse Slavko Polak

13

13: Beloperuti trobentar (*Rhodopechys obsolata*) je predstavnik puščavske ornitofavne.
foto: Sergey Eliseev

sem izvedel, da so prav to vrsto turisti ornitologi nekajkrat že videli ravno v Palmiri. Kmalu je postalo puščavsko vroče in ko sem se vrnil v kamp, je bila ekipa že pripravljena, da čim prej zapusti nemirno deželjo.

Peljali smo se mimo rezervata, urejenega za namene ohranitve zadnjih arabskih znanih parov klavžarja (*Geronticus eremita*), o čemer smo v reviji Svet ptic že brali. Nismo se ustavljali, saj sem jih že videl, in to v Postojni! Sledila je dolga pot mimo menjajočih se podob spokojne sirijske puščave. Ustavili smo se le še dvakrat, da bi si ogledali razvaline rimskih utrdb, namenjenih obrambi vzhodnih meja cesarstva. Človek ne more verjeti, da živijo domači vrabci v skoraj sleherni oazi in še tako majhnih zaselkih. Do turške meje smo pokrajino in ptice opazovali le še s strehe potovalnega kamiona. Prepoznal sem številne znane ptice, ki so se v redkih oazah ustavljale na poti domov. Gotovo sem videl več novih vrst ptic, od katerih pa sem z gotovostjo določil le srpastega škrjanca (*Alaemon alaudipes*), ki po velikosti in dolgem zavitem kljunu spominja na smrdokavro. Tudi te vrste naj ne bi bilo na severu Sirije po pregledu kart razširjenosti slikovnega priročnika.

Ptice so postajale pogostejše, ko smo se približali rodovitni ravnici reke Evfrat. Puščavsko sivino ob reki so zamenjale nepregledne zelene ravnice žit in drugih poljščin, ki zaradi tisočletnega tradicionalnega načina namakanja dajejo tudi po več žetev na leto. Nismo se ustavljali, saj smo hoteli še isti dan prestopiti sirsko-turško mejo. Utaborili smo se sredi namakalnih polj takoj za mejo v Turčiji. Nočno petje trstnic, cvrčalcev, žab, bramorjev in drugih živali je obetalo naravoslovno zanimiv prihajajoči dan. Čeprav sem bil na nogah že zgodaj v mraku, se je dan začel z »problem?«, »no problem!«, »kahwa, čaj?« ... Po obilnem zajtrku pri domačinih je sledila dolga in naravoslovno zanimiva pot čez Turčijo. A o tem kdaj drugič. ●

Priporočena literatura:

- POLAK, S. (2001): Description of nests, nestlings and breeding behavior of a Yemen Serin *Serinus menachensis* population in Tawi Attair Sinkhole, Sultanate of Oman. – *Acrocephalus* 22 (104-105): 3-8.
- PORTER, R.F., CHRISTENSEN, S. & SCHIERMACKER-HANESN, P. (1996): Field Guide to the Birds of the Middle East. T&A D Polyster, London.
- VRH VREZEC, P., prevod (2011): Sirijski klavžarji ogroženi. – *Svet ptic* 17 (04): 43.
- seznam ptic Sirije: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_birds_of_Syria
- naravni parki in rezervati Sirije: <http://www.nationalparks-worldwide.info/syria.htm>

→ Rubrika Naj fotoulov

Z novim letnikom uvajamo rubriko **Naj fotoulov**. V njej bomo objavljali zanimive in nenavadne fotografije ptic ali drugih živali, lahko pa tudi fotoutrinke s ptičarskih terenov, ki bodo pospremljene le s kratkim podpisom k sliki in navedbo avtorja.

Lepo vabljeni k sodelovanju!

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Saxifraga ima spletno stran www.saxifraga.nl, kjer lahko za namene predavanja brezplačno dobite slike ptic, rastlin, dvoživk, plazilcev, rib, žuželk, pokrajin ipd.